

Les dones i la salut

Carme Valls i Llobet

Col·leccions CiP

Articles Feministes

número 3, 2010

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

Col·lecció d'Articles Feministes

Aquesta col·lecció d'articles digitals és un espai de reflexió sobre els èxits i els reptes feministes a la Catalunya d'avui. Es tracta d'una col·lecció no periòdica d'encàrrecs a persones expertes sobre temes candents pel feminisme; articles acadèmics curts baixats a l'anàlisi pràctic de la realitat i l'actualitat.

Autora

Carme Valls-Llobet. Metgessa especialista en Medicina Interna i Endocrinologia. Directora del Programa Dones, Salut i Qualitat de Vida del CAPS (Centre d'Anàlisi i Programes Sanitaris), a Barcelona.

Situació actual

Les pioneres: Dona i Salut a Ca la Dona.

Els primers antecedents d'un treball al voltant de la salut de les dones es remunten a l'any 1936 a Catalunya, quan el Govern Autonòmic de la Generalitat va aprovar, per decret, "La llei eugenèsica de l'avortament", que va ser vigent durant un curt període de temps. Durant els anys 1975 i 1976 i a les conclusions de les "Primeres Jornades Catalanes de la Dona" ja es parlava i es reivindicava el dret a l'avortament. El mes d'octubre de 1979 es va anunciar el judici, a Bilbao, contra onze dones acusades d'avortament. Aquest fet va marcar una fita important en la lluita pel dret a l'avortament i també va ser el punt de partida de la Comissió de Barcelona pel dret a l'avortament que va néixer els anys 1978-79. Ara bé, la Comissió de dones pel Dret a l'avortament es va constituir legalment l'any 1995, a Ca la Dona, encara que ja feia més de set anys que treballava.

La seva activitat es pot resumir en la defensa del dret a la lliure disposició del propi cos. Això implica un seguit de drets: educació sexual, anticonceptius per no avortar, avortament per no morir; en definitiva, el dret a decidir. El dret a decidir, juntament amb la defensa que sexualitat no és reproducció, representa un punt de vista sobre el cos de la dona, diametralment oposat al que tenia la societat i, especialment, la ciència mèdica. La seva tasca va ser organitzar jornades, manifestacions, tancades, i recollir milers de signatures de famoses dient que havien avortat. Milers de dones es van autoinculpar davant els jutges, i van fer permanències setmanals per informar a les dones que demanaven adreces i també varen decidir dur a terme avortaments i denunciar-los públicament. Uns anys més tard, entre el 1989 i el 1990, es forma el grup Dona i Salut. És una època de reflexió sobre les noves tecnologies reproductives. Cal donar una resposta a una possible nova agressió al cos de les dones, amb motiu d'alguns èxits sobre l'esterilització de les dones, que suposa la utilització del cos de les dones com a conillets d'índies, tal com ja s'havia fet amb l'anticoncepció. És un debat que ho abasta tot: el control de les dones sobre el seu cos, el dret a decidir, les lleis, els desigs de les dones, la manca d'informació,... S'han dut a terme jornades i debats molt "encesos", que han permès proporcionar més informació sobre la dura realitat dels èxits i de les pretensions, en un debat interessant sobre la maternitat com a desig i no com a obsessió o imposició, que una part del moviment havia deixat de banda.

L'any 1993 es constitueixen com a Dona i Salut - Comissió pel Dret a l'Avortament, per abordar altres temes de salut des del punt de vista de les dones. Volen denunciar el sistema sanitari que pretén manipular, dominar i fer negoci de la salut i els processos fisiològics des de l'anticoncepció al naixement, passant per la menopausa. Volen corregir, -denunciant, intervenint-, el biaix de gènere que hi ha en tota la medicina i, en general, canviar el model d'assistència sanitària que hi ha actualment. Creuen que és fonamental oferir recursos propis i alternatius -grups d'autoajuda, d'autoconeixement, espais polivalents per practicar esport, etc.- que ens ajudin, a les dones, a resoldre les influències negatives que els rols de gènere poden tenir sobre la salut mental i física. Volen que la salut de les dones sigui concebuda holísticament: tan física com mentalment, com en relació al mitjà -urbà o rural-, com al lloc social on es troba, com ecològicament, etc., que se'ns consideri persones sense biaix de gènere.

Congres Dones i Qualitat de Vida. CAPS 1990 i Programa Dones Salut i Qualitat de Vida.

L'any 1990, el CAPS (Centre d'Anàlisi i Programes Sanitaris) organitza el Simposi Internacional "Mujer y Calidad de Vida". Es contacta, per primera vegada, amb grups de recerca sobre Dona i Salut de diversos llocs del món (Finlàndia, Suècia, Austràlia i EEUU), i es constitueix el "Programa Dona, Salut i Qualitat de Vida", amb l'objectiu de estudiar la Morbiditat diferencial i tots els condicionants, visibles i invisibles, de la Salut de les dones. El programa reuneix professionals de la salut en l'àmbit de la Medicina, de la Psicologia, de la Infermeria, del Treball Social, de la Sociologia, de la Farmàcia, i d'altres aspectes de la Ciència. La seva tasca ha estat fer recerca sobre morbiditat diferencial i repercussions a la salut de la violència de gènere; fer docència i formació de professionals sanitaris i de dones que volen ser formadores de Dones i Salut; organitzar aliances amb altres grups de recerca i fer visible que la salut s'ha de viure tenint en compte les diferències entre dones i homes. Aquest va ser el lema del Primer workshop internacional celebrat a Barcelona l'any 1993, sobre dones, salut i treball, que va preparar el "Congrés Internacional, Dones, Salut i Treball", que es va celebrar a Barcelona l'any 1996, amb l'assistència de 53 països, i va donar lloc a un "Document de Consens", que encara es vigent a l'actualitat.

L'impuls donat des de Catalunya a la visibilitat de la salut de les dones ha permès que, cada tres anys, es reuneixin investigadores i investigadors de tot el món, en diversos Congressos, per posar en comú la recerca sobre les condicions de treball i vida i les seves

repercussions a la salut. (Rio de Janeiro 1999; Estocolm 2002; New Delhi 2005; Mèxic 2008).

També des de el Caps (www.caps.cat) s'ha impulsat la creació de la revista MYS (Mujeres y Salud) que, amb periodicitat trimestral, posa al dia els temes més candents relacionats amb la salut de les dones des de la vessant bio-psico-social i mediambiental.

La creixent comunicació entre professionals sanitàries de tot l'Estat Espanyol ha donat lloc a trobades anuals i a la constitució de una Xarxa Virtual (REDCAPS), que es comunica diàriament i dialoga sobre novetats, i sobre agressions a la salut des de les ofensives mediàtiques o farmacològiques (<http://mys.matriz.net>).

La Xarxa de Dones per la Salut de Catalunya.

És una xarxa que agrupa a diverses entitats formades o participades per dones feministes motivades per la salut de les dones i del conjunt de la població i organitzades en diferents col·lectius i àmbits. Creuen que han de ser subjectes actius en el procés de salut i desitgen millor qualitat i equitat en l'atenció sanitària i les polítiques potenciadores de salut. Es van constituir legalment com a federació d'Entitats i celebren, conjuntament, el 28 de maig, "Dia Internacional d'Acció per la Salut de les Dones", des de 1997, junt amb el grup de Dones i salut de Ca la dona, a més de participar, activament, en les reunions en que s'avaluen o es decideixen polítiques públiques, a la Diputació de Barcelona, o al Departament de Salut de la Generalitat. Està formada per 22 entitats que treballen en l'àmbit de Catalunya, en diversos aspectes de la salut de les dones (ho podeu consultar a www.xarxadedonesperlasalut.org).

L'acció de l'Institut Català de les Dones des de la VI Legislatura.

L'Institut Català de les Dones, des de la sisena legislatura, ha permès que diverses representants del moviment feminista participin en el disseny de polítiques públiques i en l'avaluació de les mateixes (ho podeu veure a www.gencat.cat/ICD). En l'avaluació del "V Pla d'acció" es constata, en la mesura 5.3.3, com s'ha "garantit que l'atenció sanitària a les dones tingui en compte el dret a viure les seves diferències, el dret al coneixement i a la decisió sobre el propi cos". També hem de constatat l'introducció de polítiques públiques de

salut en el "VI Pla de govern", encara que hi ha dificultats perquè l'atenció a la salut de les dones i la seva diferència sigui una realitat a l'assistència sanitària a Catalunya.

Propostes d'actuació

- Introduir la perspectiva de gènere a tota la docència de les professions sanitàries.
- Aconseguir el Dret a decidir sobre totes les intervencions sobre el cos de les dones i sobre la seva ment.
- Fer realitat el Dret a la Participació de les dones i les seves associacions en els Consells de Salut de territori i en els llocs a on es decideixin polítiques públiques.
- Visibilitzar les diferències de salut entre dones i homes, i tenir en compte la morbiditat diferencial dins de l'atenció sanitària.
- Estimular la recerca dels condicionants BIOLÒGICS, PSICOLÒGICS, SOCIALS I MEDIAMBIENTALS de la salut de les dones.
- Trencar amb la dicotomia que vol separar el cos i la ment de les dones.
- Acabar amb la medicalització de les dones i del seu malestar.
- Denunciar la invenció de noves malalties com la "disfunció sexual femenina" creades per alguns sectors de la indústria farmacèutica per medicalitzar malestars i problemes de relació que tenen altres causes.
- Estendre el treball de la Xarxa de Dones i Salut establint aliances amb associacions de dones per poder informar i donar recursos a les dones que ho demanin i per fer propostes a les polítiques públiques.